

Д. ГУДИМА,

*старший науковий співробітник Львівської
лабораторії прав людини і громадянина
НДІ державного будівництва та місцевого
самоврядування НАПрН України,
кандидат юридичних наук, доцент*

УДК 341.6

Європейський суд з прав людини: реформування триває (Протокол № 15 до Конвенції)

У статті розглядаються перспективи Європейського суду з прав людини відповідно до нового Протоколу № 15 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Автор звертає увагу на передумови та процес розроблення цього Протоколу та його значення для реформування конвенційного механізму захисту прав людини.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Протокол № 15, принцип субсидіарності, свобода розсуду, «суттєва шкода».

Вступні міркування. Як відомо, тенденція до постійного реформування процедур Європейського суду з прав людини (далі – Суд) викристалізувалася вже достатньо давно. І не секрет, що одна з основних причин такого реформування з огляду на надмірну завантаженість Суду справами – необхідність «ефективізації» його роботи, позбавлення Суду від накопичених справ і забезпечення належного виконання державами – учасницями Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та рішень Суду на національному рівні. Якщо можна так висловитися, то мова, фактично, йде про порятунок Суду на міжнародній арені як ефективного засобу формування та втілення у практику європейських стандартів прав людини.

Згідно зі статистичною інформацією Суду станом на 30 квітня 2013 р., основну масу його «клієнтів» забезпечують: Росія (21,2 %), Туреччина (13,5 %), Іта-

лія (11,5 %), Україна (9,9 %) та Сербія (8,5 %) [1]. А це означає, що від загальної кількості заяв, які перебувають на розгляді Суду (124 900), більше половини стосуються цих п'ятих держав. Ще у 2010 р. голова Комісії з правових питань і прав людини (далі – Комісія) Парламентської асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЄ) у висновках щодо майбутнього Суду та застосування його стандартів вказала, що всі прекрасно розуміють, що Суд не призначений для боротьби з великими масштабами порушень прав людини (п. 4), і конвенційна система у Страсбурзі знаходиться «у небезпеці задухи», оскільки Суд не може відправляти правосуддя для всіх фізичних осіб, а повним абсурдом є витрачання часу суддів і співробітників Суду на боротьбу з повторюваними порушеннями. З огляду на це вона висловила думку про те, що старі демократії, зокрема Італія, вже не кажучи про більш сучасних «злісних порушників» – таких як Молдова, Польща, Росія, Румунія й Україна, – мають бути піддані збільшеному відшкодуванню завданої шкоди (п. 9) [2]. У вказаних висновках містився також заклик до міністрів держав-учасниць «називати та соромити» держави, які є «найбільшими грішницями» («big sinners») конвенційної системи (пп. 4, 14).

Передумови та процедура розроблення Протоколу № 15. У 2010–2012 рр. Конференції високого рівня в Інтерлакені, Ізмірі та Брайтоні визначили пріоритетні напрями реформування Суду [3]. Створені у структурі Ради Європи «редакційні групи» понад рік вивчали заходи, яких вживають держави – учасниці Конвенції для вико-

нання відповідних положень Інтерлакенської й Ізмірської декларацій, вплив останніх і Протоколу № 14 до Конвенції на діяльність Суду, а також впровадження рішень, ухвалених на Конференції у Брайтоні. Останнє завдання передбачало розробку двох нових протоколів до Конвенції, перший з яких забезпечить, зокрема, скорочення строку на звернення до Суду та послідовність його практики, а другий – розширюватиме компетенцію Суду щодо надання консультативних висновків.

Рішення про необхідність розробки Протоколу № 15 до Конвенції було прийняте Комітетом міністрів Ради Європи (далі – КМРЄ) ще 22 травня 2012 р. – майже відразу після завершення Брайтонської конференції. 31 жовтня 2012 р. Керівний комітет з прав людини (CDDH) Ради Європи представив проєкт Протоколу № 15 [4], а 27–30 листопада того ж року схвалив його для подання до КМРЄ.

17 січня 2013 р. КМРЄ запропонував ПАРЄ надати висновок щодо проєкту нового Протоколу. За результатами попереднього аналізу вищевказаного прохання КМРЄ Комісія підготувала 19 березня ц. р. доповідь (далі – Доповідь) [5]. А відповідний висновок ПАРЄ був підготовлений 26 квітня 2013 р. У ньому Асамблея наполегливо закликала всі Сторони Конвенції, зокрема їх законодавчі органи, до забезпечення швидкого підписання пропонованого Протоколу та його ратифікації [6].

І ось 16 травня ц. р. КМРЄ на СХХІ-ІІ сесії схвалив Протокол № 15 [7] до Конвенції. З 24 червня 2013 р. він відкритий для підписання та набуде чин-

ності через три місяці після того, як усі держави – учасниці Конвенції його ратифікують (ст. 7 Протоколу № 15).

Загальна характеристика пропонуваного новим Протоколом змін. Текст нового Протоколу до Конвенції складено, як зазначено у ньому, беручи до уваги декларації, ухвалені у Брайтоні, Ізмірі й Інтерлакені, а також ухвалений навесні ц. р. Висновок ПАРЄ № 283 (2013).

Необхідність підписання Протоколу № 15 у преамбулі до нього обґрунтовується *«потребою забезпечення того, щоб Європейський суд з прав людини... міг продовжувати відігравати свою виняткову роль у захисті прав людини в Європі»*. Отож, з'ясуємо, які зміни до Конвенції пропонує цей «процедурний» протокол і чи справді він може забезпечити збереження за Судом вказаної ролі.

По-перше, до преамбули Конвенції, яку, як відомо, Суд неодноразово застосовував при вирішенні справ, додано посилання на розвинені у його практиці принципи субсидіарності та свободи розсуду («margin of appreciation») держав (ст. 1 Протоколу № 15). По-друге, досягнення 70-річного віку як підстава для завершення повноважень судді Суду замінюється вимогою про те, що кандидати на цю посаду повинні мати менше 65 років на день, до якого на запит ПАРЄ держава має представити список таких кандидатів (ст. 2). По-третє, з дня набрання чинності Протоколом № 15 сторони позбавляються права заперечувати проти відмови палати від розгляду справи на користь Великої палати (ст. 3, п. 2 ст. 8). По-четверте, строк на звернення до Суду скорочується з 6 до 4 місяців (ст. 4).

І, нарешті, по-п'яте, змін зазнає критерій прийнятності індивідуальних заяв, запроваджений Протоколом № 14: усувається одна з гарантій запобігання відхиленню заяви за критерієм «суттєвості шкоди», якщо національний суд не розглянув відповідну справу належним чином (ст. 5).

Принципи субсидіарності та свободи розсуду держав «під наглядом» Суду. З означених змін чи не найбільш дискусійним є закріплення у преамбулі до Конвенції посилання на принципи субсидіарності та свободи розсуду. Така імплементація положення п. 12(b) Брайтонської декларації, яке нагадує про обов'язок Високих Договірних Сторін належно виконувати Конвенцію на національному рівні, виглядає, на мій погляд, дещо дивною. Видається, що окреме, «протокольне» визнання з боку держав – учасниць Конвенції принципів субсидіарності та свободи розсуду, розроблених у практиці Суду, аж ніяк не вплине на якість виконання державами зобов'язань за Конвенцією. Крім того, оскільки рішення Суду становлять невід'ємну частину Конвенції, є обов'язковими, а його юрисдикція вже давно не є факультативною, то для покращення якості виконання обов'язку Високих Договірних Сторін належно виконувати Конвенцію на національному рівні включення до преамбули «живого організму» вищевказаних принципів не може стати визначальним. Отже, забезпечення такого покращення навряд чи було справжньою причиною аналізованої зміни до Конвенції.

Саме по собі закріплення у преамбулі до Конвенції означених у практиці Суду субсидіарного статусу її правоза-

хисного механізму та права держав на свободу їх розсуду з питань прав і свобод людини не мало би змінювати підходи Суду до інтерпретації «правообмежувальних» положень Конвенції та принципів такого обмеження. Проте не може залишитися непомітним, що у пропонованій Протоколом № 15 зміні до преамбули Конвенції немає вказівки на те, що йдеться про принципи субсидіарності та свободи розсуду, вироблені саме у практиці Суду. І якщо зміст принципу субсидіарності конвенційного механізму можна вивести безпосередньо з тексту Конвенції (зі взятих у системному зв'язку її ст. 1, ст. 13 і п. 1 ст. 35), то зміст принципу свободи розсуду держави щодо імплементації положень Конвенції, а тим більше межі такого розсуду без звернення до практики Суду встановити неможливо.

У пропонованих Протоколом № 15 змінах до преамбули Конвенції вказано, що на свободу розсуду, якою користуються держави, поширюється «наглядова юрисдикція» Суду. Але останній не вважав таке формулювання достатньо чітким для того, щоби зрозуміти закладений у ньому зміст (п. 4 Висновку Суду від 6 лютого 2013 р. щодо Протоколу № 15 (далі – Висновок Суду) [8]). Отже, у п. 7 Пояснювальної записки до проекту Протоколу № 15 [9] (далі – Пояснювальна записка) з'явилася вказівка на те, що йдеться саме про доктрину свободи розсуду, розроблену Судом у його прецедентному праві. І роль Суду визначена як розгляд на предмет сумісності з Конвенцією рішень, прийнятих національними органами, з належним урахуванням свободи розсуду держави (п. 9 Пояснювальної записки).

Відсутність зазначеної вказівки могла би бути підставою для деяких держав вважати, що вони мають свободу розсуду щодо будь-яких прав, передбачених у Конвенції та протоколах до неї (на цьому наголосили міжнародні правозахисні організації у відкритому листі від 15 квітня 2013 р. до держав – членів Ради Європи [10]). Хоча, як відомо, така свобода відсутня щодо невід'ємних прав людини, які стосуються життя, смерті, катування та рабства (п. 7 Доповіді).

Віковий ценз для обрання судьями більш досвідчених кандидатів. Стосовно заміни граничного віку для перебування на посаді судді Суду максимальним віком, в якому особа може стати суддею Суду, така заміна спрямована на імплементацію п. 25(f) Брайтонської декларації та пропозиції самого Суду. З одного боку, вона забезпечує можливість судді відпрацювати всі встановлені Конвенцією 9 років строку повноважень, а з другого – забезпечує можливість суддів працювати орієнтовно до виповнення 74 років. Однак означена зміна буде стосуватися тільки тих кандидатів на посаду судді, які будуть запропоновані Високими Договірними Сторонами вже після набрання чинності Протоколом № 15 (п. 1 ст. 8).

Цікаво, що розробники Протоколу № 15 у питанні визначення моменту, станом на який вік кандидата на посаду судді Суду повинен бути меншим ніж 65 років, відійшли від п. 25(f) Брайтонської декларації. У ній пропонувалося, аби відповідний кандидат був молодшим ніж 65 років у день вступу на посаду, а ст. 2 зазначеного Протоколу передбачає недосягнення вказаного віку

на день, до якого на запит ПАРЄ держава має представити список із трьох таких кандидатів.

Причина цього відходу від Брайтонської декларації роз'яснена у п. 13 Пояснювальної записки: процес виборів судді – від процедури відбору кандидатів на національному рівні до голосування у ПАРЄ – є тривалим. І необхідно уникнути випадків, коли особа досягне граничного віку обрання на посаду судді Суду ще до голосування у ПАРЄ.

Суд привітав вказану «вікову зміну» до Конвенції та назвав її такою, що «повинна бути корисною у майбутньому для заохочення обрання суддями дуже досвідчених кандидатів», а встановлена Конвенцією вікова межа перебування судді на посаді «вже не здається необхідною у наші дні» (п. 6 Висновку Суду).

Незважаючи на визначення у Конвенції максимального віку, до досягнення якого особа може бути запропонована державою як кандидат на посаду судді Суду, Протокол № 15 не дає відповідей на запитання про те, якими мають бути мінімальний вік і професійний досвід такого кандидата. Однак з огляду на те, що у багатьох державах – учасниках Конвенції вимоги до мінімального віку та професійного досвіду встановлені для кандидатів на посади суддів національних судів, вказана проблема вже неодноразово піднімалася фахівцями Комісії (п. 10 Доповіді) та може бути вирішена на наступних стадіях реформування Суду.

Сторони без права «вето». Як відомо, Суд не послуговується будь-якою формальною доктриною прецеденту, але вважає, що в інтересах правової ви-

значеності, передбачуваності та рівності перед законом він не відійде без переконливих причин від прецедентів, сформульованих у попередніх справах (п. 14 Попереднього висновку Суду від 20 лютого 2012 р. у рамках підготовки до Брайтонської конференції (далі – Попередній висновок) [11]). Отже, актуальним є питання про послідовність і узгодженість практики Суду.

Одним із напрямів забезпечення такої послідовності й узгодженості практики Суду має стати скасування права сторони «ветувати» відмову палати від розгляду справи на користь Великої палати (ст. 30 Конвенції). Таке рішення спрямоване на виконання п. 25(d) Брайтонської декларації та пропозиції самого Суду (п. 38 Попереднього висновку).

Очікується, що після набрання чинності Протоколом № 15 до Конвенції палата буде консультиватися зі сторонами щодо її намірів відмовитися від розгляду справи і до такої відмови, наскільки це можливо, «звучить» справу, зокрема визнавши неприйнятними відповідні її частини. Це робиться для того, щоби Велика палата мала змогу надати сторонам більш конкретні орієнтири щодо потенційного відходу від чинного прецедентного права чи серйозного питання тлумачення Конвенції і протоколів до неї (пп. 18–19 Пояснювальної записки).

Зменшення часу на подання заяви до Суду. Стосовно скорочення строку для звернення до Суду з шести місяців до чотирьох, то це нововведення, запропоноване самим Судом, імплементує положення п. 15(a) Брайтонської декларації. Воно запроваджується через 6 місяців після набрання чинності Про-

токолом № 15 і не може бути застосованим до тих заяв, рішення щодо прийнятності яких за п. 1 ст. 35 Конвенції вже було прийняте впродовж шести місяців до набрання чинності ст. 4 Протоколу № 15 (п. 3 ст. 8 цього Протоколу). Вказаний механізм запровадження скороченого строку на звернення до Суду останній вважає таким, що забезпечить «необхідний рівень правової визначеності для заявників» (п. 12 Висновку Суду).

Видається, що таке скорочення може сприяти зменшенню кількості заяв до Суду (зокрема, з України), оскільки часто, як свідчить мій практичний досвід, заявник знаходить фахівця для написання заяви до Суду на п'ятий-шостий місяць після прийняття остаточного рішення у його справі на національному рівні, а як звернутися до Суду самостійно, багато заявників просто не знають.

Удар по «несуттєвих» порушеннях прав людини. Суперечливим, як на мене, з погляду верховенства права є виключення Протоколом № 15 на виконання п. 15(с) Брайтонської декларації гарантії унеможливлення визнання неприйнятною заяви через несуттєвість шкоди, завданої заявникові, якщо національний суд не розглянув належним чином відповідну справу (п. 3(b) ст. 35 Конвенції). Якщо заявник, на думку Суду, не зазнав суттєвої шкоди, а повага до прав людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті, то Суд визнаватиме відповідні заяви неприйнятними.

Доповідач Комісії К. Чоуп (Ch. Chope) вважав, що означена зміна п. 3(b) ст. 35 Конвенції «є логічною, оскільки за потреби справа може бути

розглянута по суті, якщо Суд вважатиме це необхідним. Вона водночас визнає той факт, що Суд не повинен невинуватою займатися дрібницями (надає більше значення афоризму *de minimis non curat praetor*)» (п. 15 Доповіді; див. також: п. 23 Пояснювальної записки). Але чи означає пропонована Протоколом № 15 зміна п. 3(b) ст. 35 Конвенції, що порушення принципів справедливості при розгляді справи заявника на національному рівні за умов, що завдана заявникові шкода не є суттєвою, не охоплюватиметься принципом поваги до прав людини, що може вимагати розгляду заяви по суті? Відповідь на це питання мав би дати Суд. Однак видається, що у світлі його реформи, спрямованої на «розвантаження» від «баласту» справ, а також з огляду на принципи субсидіарності та свободи розсуду, які будуть закріплені у преамбулі до Конвенції, процесуальні порушення під час розгляду справ у національних судах можуть не стати визначальними для того, щоби за умови несуттєвості шкоди, завданої заявникові, заява останнього розглядалася Судом по суті. На користь такої позиції може свідчити те, що буквальне тлумачення чинної редакції п. 3(b) ст. 35 Конвенції дозволяє зробити висновок, що належний розгляд справи національним судом не охоплюється принципом поваги до прав людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї.

Отже, деякі держави (до яких можна віднести й Україну), в яких судова система значно хвибує на порушення процесуальних норм – особливо тоді, коли суди надмірно завантажені справами, – можуть вважати, що згідно з Протоко-

лом № 15 отримують «карт-бланш» на такі порушення у «несуттєвих» справах. Проте навряд чи виправдано буде вважати, що у таких справах немає місця для справедливого судочинства.

Деякі висновки. Протокол № 15 до Конвенції продовжує реформування конвенційного механізму для збільшення «продуктивності» Суду. З огляду на те, що не всі мотиви та цілі закріплених у Протоколі № 15 положень зрозумілі з його тексту, для інтерпретації Судом пропонується Протоколом № 15 нововведень матимуть значення, зокрема, підготовчі матеріали до цього Протоколу, які деталізують наміри розробників.

Означена Протоколом № 15 зміна преамбули до Конвенції «зв'яже» Суд принципами субсидіарності та свободи розсуду держав, що забезпечить виконання завдання, поставленого у п. 12(а) Брайтонської декларації: заохотити Суд «до ще більшої популяризації та послідовного застосування цих принципів у його рішеннях». Причому закріплення принципу свободи розсуду держави додатково акцентуватиме на тому, що конвенційний механізм не має на меті суворої уніфікації стандартів прав людини

в Європі, а отже, соціальний контекст реалізації й обмеження конвенційних прав і надалі буде враховуватися Судом.

Чи можливі та які саме негативні наслідки для гарантування конвенційних прав людини від запровадження нових «протокольних» змін – можна тільки здогадуватися. Утім очевидним є те, що завдання порятунку авторитету Суду як дієвого засобу захисту прав людини є на «порядку денному» Ради Європи більш важливим завданням, ніж забезпечення контролю за дотриманням конвенційних прав у всіх без винятку випадках.

Реформування Суду, ясна річ, не завершиться набранням чинності Протоколом № 15 до Конвенції. І на часі є схвалення КМРС Протоколу № 16 [12], що отримав в устах Президента Суду Д. Шпільмана (D. Spielmann) назву «Протокол діалогу» [13]. Він надасть вищим судовим інстанціям держав – учасниць Конвенції право звертатися до Суду за консультативними висновками з питань тлумачення чи застосування конвенційних прав і свобод у конкретних справах, що перебувають на їхньому розгляді.

Список використаної літератури

1. Pending Applications Allocated to a Judicial Formation (30 April 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_pending_month_2013_BIL.pdf.
2. The future of the Strasbourg Court and enforcement of ECHR standards: reflections on the Interlaken process. Conclusions of the Chairperson, Mrs Herta Daubler-Gmelin, of the hearing held in Paris on 16 December 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://assembly.coe.int/CommitteeDocs/2010/20100121_ajdoc06%202010.pdf.
3. Майбутнє Європейського суду з прав людини (Інтерлакенська, Ізмірська, Брайтонська декларації) // Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. – Серія II. Коментарі прав та законодавства. – Вип. 12. – Львів : Сполом, 2013. – 56 с.
4. Draft Protocol № 15 to the Convention [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dghl/StandardSetting/CDDH/DH_GDR/DH-GDR%282012%29R2_Addendum%20III_Draft%20Protocol%20no%20%2015_ECHR%20%283%29.pdf.

5. «Draft Protocol № 15 to the European Convention on Human Rights»: Draft opinion adopted unanimously by the Committee in Paris on 19 March 2013. Report (Rapporteur: Mr Christopher Chope, United Kingdom, European Democratic Group) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.assembly.coe.int/Communication/ajdoc11_2013.pdf.
6. Opinion 283 (2013). Provisional version. Draft Protocol № 15 amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/ASP/XRef/X2H-DW-XSL.asp?fileid=19723&lang=EN>.
7. Protocol № 15 amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/Prot15ECHR.htm>.
8. Opinion of the European Court of Human Rights on Draft Protocol № 15 to the European Convention on Human Rights, adopted by the Court on 6 February 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.assembly.coe.int/Communication/ajdoc11_2013.pdf.
9. Protocol № 15 amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Explanatory Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/Prot15ECHR.htm>.
10. Draft Protocol № 15 to the European Convention on Human Rights: a reference to the doctrine of the margin of appreciation in the Preamble to the Convention. Open letter to all member states of the Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mdx.ac.uk/Assets/Joint%20NGO's%20Open%20letter%20to%20CM%20-%20Draft%20Protocol%2015%20to%20ECHR%20-%20April%202013.pdf>.
11. Preliminary opinion of the Court in preparation for the Brighton Conference (Adopted by the Plenary Court on 20 February 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dgi/brighton-conference/Documents/Court-Preliminary-opinion_en.pdf.
12. Draft Protocol № 16 to the Convention [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH\(2012\)R76_Addendum%20V_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH(2012)R76_Addendum%20V_EN.pdf).
13. Speech of Dean Spielmann at the 123d Session of the Committee of Ministers, 16 May 2013 (in French) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20130516_Spielmann_CM_FRA.pdf.

Стаття надійшла до редколегії 06.06.2013.

Гудыма Д. Европейский суд по правам человека: реформирование продолжается (Протокол № 15 к Конвенции)

В статье рассматриваются перспективы Европейского суда по правам человека в соответствии с новым Протоколом № 15 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Обращается внимание на предпосылки и процесс разработки этого Протокола и его значение для реформирования конвенционного механизма защиты прав человека.

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Протокол № 15, принцип subsidiarity, свобода усмотрения, «значительный вред».

Hudyma D. The European Court of Human Rights: Reform Continues (Protocol № 15 to the Convention)

The prospects of the European Court of Human Rights under the Protocol № 15 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms are considered in the article. The attention to the background and the process of developing this Protocol and its importance for the reform of the Convention mechanism of human rights protection is paid.

Keywords: European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Protocol № 15, the principle of subsidiarity, a margin of appreciation, a significant disadvantage.